

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1916.

Andra kammaren.

Nr 32.

Lördagen den 4 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogos var för sig och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner:

nr 71, angående uppförande av laboratoriebyggnad m. m. för tekniska högskolans fackskola för kemisk teknologi; och

nr 72, angående ändringar i avlöningsstaten för socialstyrelsen m. m.

§ 2.

Härefter föredrogos och remitterades till lagutskottet de på kammarens bord liggande motionerna nr 232, av herr *Magnusson* i Tumlhult, och nr 233, av herr *Åkerlund*.

§ 3.

Vidare föredrogos, men blevo ånyo bordlagda konstitutionsutskottets utlåtanden nr 8 och 10, bevillningsutskottets betänkande nr 8 samt bankoutskottets utlåtande nr 12.

§ 4.

Föredrogos konstitutionsutskottets utlåtande, nr 5, i anledning av särskilda motioner om ändrad lydelse av § 13 b) i förordningen om kommunalstyrelse på landet, § 29 mom. 1 b) i förordningen om kommunalstyrelse i stad, § 24 d) i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd och § 10 b) i förordningen om landsting; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 5.

Till avgörande förelåg nu bevillningsutskottets betänkande, nr 6, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående införande av utförselbevis å spannmål.

Ang. utförselbevis å spannmål.

(Forts.)

I en inom andra kammaren väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, nr 77, hade herr *Johansson* i Brånalt hemställt, att riks-

Ang. utförsel-
bevis å spannmål.
(Forts.)

dagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det tacktes Kungl. Maj:t låta verkställa snar utredning angående införandet av utförselbevis å spannmål och därefter för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Hammarström, Lyckholm, Jespersen* och *Forssman* mot vissa delar av utskottets motivering.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, gav herr talmannen på begäran ordet till

Herr *Johansson* i Brånalt, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Utskottet har, som synes, avstyrkt min motion. Jag åtminstone måste förundra mig över att så skett och att det inte verkställts en närmare ingående undersökning av hithörande förhållanden.

Jag tror, att det är allmänt erkänt, att ändamålet med spannmålstullarna är, att odlarna av brödsäd i vårt land genom dessa tullar skola få en ersättning för de dyrare produktionskostnaderna här i vårt land. Gå vi in på en närmare undersökning, i vilken grad detta har kunnat äga rum, finna vi, att producenterna av spannmål icke ha tillnärmelsevis fått den andel av tullmedlen, som dem med rätta tillkommer, och detta beror till en del på den truströrelse, som har gripit omkring sig såväl ibland kvarnindustriens män som bland spannmålshandlarna. Det är i många fall de, som ha skördat huvudparten av tullarna. Jag anser, att kvarnindustrien gärna kunde vara belåten med den tullskillnad som finnes emellan mjöl och spannmål. Men så är visst icke förhållandet.

Jag anser också, att våra strävanden måste gå i den riktningen, att vi i högsta möjliga grad ställa det så, att vi producera inom vårt eget lands gränser vad vårt folk oundgängligen behöver, särskilt livsförnödenheter, eller med andra ord: vi böra försöka i största möjliga mån göra vårt land oberoende av import från främmande länder utav vad som ovillkorligen är nödändigt för svenska folket. Det är det ideal, som vi ovillkorligen böra ha till ögonmärke. Men när det gäller brödsädesodlingen, finna vi, att denna, i stället för att ha ökat i proportion med folkmängden, har nedgått, och detta beror just på att producenterna icke bli tillförsäkrade den produktionsvinst, som de med rätta böra få, ty de böra icke endast få produktionskostnaderna täckta, utan även få en skälig produktionsvinst. Det har erkänts från flera håll, t. o. m. från socialdemokratiskt håll nu under remissdebatten, att jordbrukarna böra få produktionskostnaderna täckta och dessutom erhålla en skälig produktionsvinst. Vi måste väl anse, att brödsädesodlingen i vårt land har den allra största betydelse icke bara för producenterna utan också och framför allt för konsumenterna. Under sådana förhållanden böra vi försöka få

vår spannmålsodling ordnad på så sätt, att vi fortfarande i görli- *Ang. utförel-*
gaste mån kunna själva tillgodose vårt folks krav i detta avseende. *bevis å spann-*
mål.

Jag nämnde, att tullarna icke ha kommit producenterna till godo. Därför ha vi ovederläggliga bevis. Jag har nämnt i min motion, att jag icke kan tänka mig, att vi skulle kunna sätta priset på spannmål så högt som världsmarknadspriset plus hela tullbeloppet, men vi ha rätt att fordra att vi få ett pris, som motsvarar omkring tre fjärdedelar av tullarna plus världsmarknadspriset. Detta är emellertid icke fallet. Jag har konstaterat detta faktum mångtaliga gånger, då jag gjort jämförelser mellan noteringarna i Danmark och noteringarna i sydvästra Sverige. Det har många gånger inte varit en kronas skillnad på de danska noteringarna och de svenska, och jag har t. o. m. en gång konstaterat, att rågpriset varit 30 å 35 öre per 100 kilogram högre i Danmark än i Sverige.

Vad kan då anledningen vara till detta missförhållande? Jo, anledningen ligger i de förhållanden som äro rådande i vårt land, att lantbrukarna icke ha någon medbestämmanderätt, när det gäller att bestämma priserna på deras produkter, utan att de helt och hållet få lita till sina avnämare. Detta är ett förhållande, mina herrar, som vi ovillkorligen på ett eller annat sätt böra försöka få rättelse i och jag är övertygad om att införandet av utförelsebevis skulle vara ett av de säkraste medel, som i detta fall stå oss till buds.

Nu invändes från konsumenthåll, att detta införande av utförelsebevis skulle fördyra brödsäden och brödet för konsumenterna, men jag är fullkomligt övertygad om att så icke skulle vara förhållandet, och jag är övertygad om att om de ärade bevillningsutskottsledamöterna velat gå in på en närmare granskning av dessa förhållanden, skulle de ha kommit till samma övertygelse. Men det är detta jag enligt mitt förmenande med full rätt kan påstå, att de satt sig över, nämligen den ingående granskning, som man enligt min åsikt bort göra såväl i denna fråga som i andra.

Som bekant ha vi ju en organisation, som är vittomfattande och utgrenad över hela vårt land, nämligen svenska lantmännens riksförbund, som i huvudsak har ägnat sig åt förmedlandet av de fodermedel och gödningsmedel, som vi för vårt lantbruk behöva, och vilken visat sig fullkomligt kompetent att på ett ekonomiskt tillfredsställande sätt tillgodose våra intressen, och jag är övertygad om att detta förbund även i detta fall skulle kunna vidtaga de åtgärder, som härför äro erforderliga, och göra det på tillfredsställande sätt.

Som jag i min motion, ehuru kanske icke så direkt, som jag bort, betonat, åsyftar jag med införandet av dessa utförelsebevis, att en dylik förening eller enskilda lantbrukare skulle vid det förhållandet, att våra spannmålspriser icke stå i vederbörlig proportion till världsmarknadspriserna, så att de motsvara detta pris plus tre fjärdedelar av tullbeloppet, ha rätt att exportera ett visst kvantum spannmål till utlandet och däröver erhålla ett bevis, vilket skulle tillförsäkra exportören rätt att tullfritt få införa så stort parti spannmål, som drager lika hög tull som det exporterade. Och jag

(Forts.)

Ang. utförsel-
bevis å spann-
mål.
(Forts.)

hemställer till kammarens ledamöter, om det finnes någon enda som tror, att en sådan exportör skulle uraktlåta att begagna den rätt, som härigenom tillförsäkrats honom, att tullfritt införa detta parti spannmål. Jag för min del åtminstone är övertygad om att så icke är förhållandet, och därför kan jag med fullt fog påstå, att vårt brödsädesförråd icke på något sätt skulle lida därav och ej heller priserna fördyras. Genom införandet av dessa utförselbevis skulle jordbrukarna få den andel av tullarna, som med rätta tillkommer dem, så att icke kvarnarna och spannmålshandlarna skördade största vinsten såväl av det ena som av det andra.

Jag ville så säga några ord med anledning av det förslag som är framställt om inrättande av spannmålslagerhus. Tro herrarna, att om vi i vårt land ha spannmålslagerhus uppförda, de må vara ordnade på allra bästa sätt, vi därigenom skulle tillförsäkra producenterna någon bestämmanderätt ifråga om priset på vår spannmål? Jag tror det inte. Ty vi komma även med dessa spannmålslagerhus i lika hög grad att ligga i händerna på kvarnar och spannmålshandlande som förut, om icke dessa spannmålslagerhus kombineras med utförselbevis. Ty vare sig spannmålen ligga lagrad i spannmålslagerhus eller på producenternas magasin bli de fullkomligt beroende av de priser kvarnar och spannmålshandlande behaga betala för våra varor. Jag vill förutskicka, att jag under de 30 år jag varit bonde icke sålt ens 200 kg. råg, och jag är inte själv spannmålsodlare, men jag tror mig kunna med fullt fog påstå — då jag har försökt att sätta mig in i spannmålsodlarnas och producenternas förhållanden — att rättvisa och billighet kräva, att man försöker tillgodose de krav de med full rätt göra gällande inför riksdagen ifråga om kontrollrätt och medbestämmanderätt, när det gäller spannmålspriserna.

Jag vill härmed hava uttalat min fullkomliga övertygelse, och denna min övertygelse delas av flera, som satt sig in i förhållandena; därom har jag uttryckliga bevis. I utskottsutlåtandet är ju nämnt, att såväl kommerskollegium som generaltullstyrelsen tillstyrkt införandet av utförselbevis. Men det är att observera, att de utförselbevis, som det då var fråga om, icke äro likställda med dem, som jag här åsyftar. Ty utförselbevisen enligt det dåvarande förslaget gingo ut på att en exportör av brödsäd skulle få rätt att importera t. o. m. andra varor än brödsäd, och under sådana förhållanden, mina herrar, skulle vi kanske kunna komma att lida brist i brödsädesförråden i vårt land. Men detta har jag icke åsyftat med min motion. Jag har endast åsyftat, att det skulle vara brödsäd för brödsäd, och då kan jag med full rätt påstå, att vi icke strandsätta vårt folk på brödsäd, i händelse av bifall till min motion. Jag tror, att ingen kan vederlägga detta mitt påstående.

Utskottsbetänkandet är åtföljt av en reservation beträffande vissa delar av motiveringen, men vilka delar av motiveringen reservationen gäller, får man ingen närmare upplysning om. Det skulle vara roligt och intressant att få upplysning därom. Den kanske kommer senare, såvida det icke anses vara under värdigheten att giva en upplysning i detta fall. Kanske man ej får begära det.

Jag skall heller icke hålla så strängt därpå, men under alla förhållanden anser jag mig hava full rätt — ja, jag anser det som en skyldighet — då jag, herr talman, ber att få yrka bifall till min motion.

*Ang. utförsel-
beris å spann-
mål.*

(Forts.)

Vidare anförde

Herr R ö i n g: Herr talman, mina herrar. Jag antar, att flertalet av kammarens ledamöter, som eventuellt skulle befinna sig i den situationen, som herr Johansson i Brånalt, nämligen att hava väckt en motion med förslag om skrivelse till Kungl. Maj:t rörande utredning i en viss fråga, skulle låta utskottsbetänkandet passera förbi här i kammaren under tystnadens vältalighet, då det befunnits av motiveringen i betänkandet, att den utredning, varom anhållits, kommit till stånd på Kungl. Maj:ts förslag. Men den ärade motionären var icke nöjd med denna upplysning. Jag vill då framhålla, att denna utredning, som verkställdes av en framstående national-ekonom, vilken fick detta uppdrag av den Lindmanska regeringen, har haft till följd, att varken denna regering eller någon av de därpå följande haft skäl att ägna frågan någon ytterligare uppmärksamhet eller framlägga någon proposition för riksdagen i frågan.

Herr Johansson i Brånalt tror visserligen på fördelen av utförselbevisens införande här i vårt land ur många synpunkter, och han tror, att man därmed skall kunna bekämpa en befintlig trust ibland kvarnägarna och spannmålshandlarna och därigenom tvinga dem att betala producenterna bättre och högre priser för den spannmål, som de inköpa. Såvitt jag har mig bekant, herr Johansson i Brånalt, så finns icke någon som helst trustbildning inom kvarnindustrien för inköp av inhemsk spannmål, och om herr Johansson i Brånalt vill nå det resultatet att bota de missförhållanden, som eventuellt finnas mellan tullen på malen spannmål och på omalen, ja, då tror jag, att han får gå en helt annan väg, än den ärade motionären tänkt sig. Och jag undrar verkligen, om jag skulle ha dristat mig till att väcka en motion här i kammaren rörande en utredning, huruvida tullen på den malda spannmålen stode i riktigt förhållande till tullen på den omalda, eller hade tillåtit mig, om jag varit med vid behandlingen i utskottet av herr Fabian Månssons motion rörande spannmålstullarna, att avgiva en reservation för ett sådant yrkande här i kammaren, jag undrar, om i så fall detta yrkande fått herr Johanssons i Brånalt och hans politiska meningsfränders understöd. Jag är övertygad om att så icke skulle varit fallet. Flertalet åtminstone av herrar protektionister vilja icke veta av någon utredning rörande spannmålstullarna, det må nu vara fråga om malen eller omalen spannmål.

Jag kan icke låta detta tillfälle gå mig förbi, utan att upptaga till saklig diskussion själva detta spörsmål, då det är alldeles uppenbart, att det endast är till fördel, att denna fråga ingående debatteras och så fort som möjligt, enligt mitt förmenande, slås ihjäl, så att man icke på grund av bristande kännedom om förhållandena tror, att detta är en sak, som man bör sysselsätta sig med och som skulle

Ang. utförsel-
bevis å spannmål.
(Forts.)

vara till gagn och nytta för vårt land, om den infördes. Och som bevis på nyttan av att detta spörsmål här debatteras, vill jag i likhet med motionären framhålla, att bevillningsutskottet i sin helhet, både högermän, liberaler och socialdemokrater, har varit fullständigt ense om att yrka avslag på den föreliggande motionen.

Tanken på utförselbevis uppkom först i Tyskland, varifrån vi i tullpolitiskt hänseende fått så många impulser. Det var agrarerna borta i de Ostelbiska provinserna, som först reste detta krav, missnöjda, liksom herr Johansson i Brånalt här, över att icke producenterna under alla förhållanden skulle kunna erhålla världsmarknadspriset på spannumål plus tullskyddet i sin helhet. Men detta krav från de mäktiga agrarerna var i sanning icke tillräckligt motiverat för att ens i det protektionistiska Tyskland kunna genomföra en sådan förändring i tullsystemet. Därtill fordrades ännu starkare och ännu mera bindande bevis för dess nytta för Tyskland. Man gjorde där som här en nationalekonomisk utredning, huruvida förhållandena i Tyskland vore sådana, att andra skäl talade för utförselbevisens införande. Man fann då beträffande de Ostelbiska provinserna i Tyskland, där den stora överproduktionen av spannmål äger rum och där industrien är mycket ringa, att det var huvudsakligen till västra Tyskland, till Rhenprovinserna, där sädesodlingen bedrivs i ringa skala men industrien är desto större och konsumtionen är enorm, som denna överproduktion såldes och omsattes. Skulle det då, resonerade man, ur nationalekonomisk synpunkt vara för Tyskland fördelaktigare att direkt från de stora produktionsländerna, från Amerika, ta och införa direkt med ångare uppför Rhen till de stora konsumtionsprovinserna den amerikanska spannmålen och i stället skicka ut från Östersjöhamnarna till Skandinavien den Ostelbiska överproduktionen och för denna överproduktion lämna producenterna ett utförselbevis på tullens storlek. Och man fann, att frakterna från de Ostelbiska provinserna vare sig med järnväg och kanalledes eller med ångare från Östersjöhamnar runt Holland uppför Rhen voro så höga, att det var nationalekonomiskt fördelaktigt att vidtaga den förändring, som då föreslogs.

Men, mina herrar, hurudana äro förhållandena här i Sverige? Ser man på statistiken, finner man att i lyckligaste fall det endast är i några få provinser, där man kan tala om ett eventuellt överskott av spannmål, och det är nästan uteslutande i provinsen Skåne. Undersöker man då förhållandena vidare här, finner man, att det är just i samma provins, där den stora industrien är hemma. I Skåne producerar industrien varor för ett vida större belopp än t. ex. de tre norrländska stiftens tillsammans. Produktion och konsumtion höra hemma här i Sverige på samma trakt. Här finnes ingen anledning att i stället taga spannmål upp från de Ostelbiska provinserna till Norrland och förmåla den där och låta ett eventuellt litet överskott i Skåne exporteras till ett land, som är i behov av att importera spannmål. Inom parentes vill jag dessutom framhålla, att man överhuvud taget icke kan tänka sig en kvarnindustri i Norrland under nuvarande förhållanden, då ju detta innebär, att man

skulle föra upp dit spannmål och dit befrakta jämförelsevis värde-^{Ang. utförsel-} löst råmaterial, i stället för att, såsom nu är fallet, låta förmalning-^{bevis å spannmål.} en äga rum i södra Sverige och skicka den förädlade produkten, mjölet, dit upp till Norrland.

(Forts.)

Om man, mina herrar, införde utförselbevis här i vårt land, skulle detta, så långt ifrån vara till någon nytta för landet i dess helhet, ja, icke ens för småbönderna i Halland eller södra Sverige över huvud taget, att det snarare i lyckligaste fall vore till nytta för en och annan stor godsägare i Skåne. Jag vädjar emellertid till kammaren, om icke de skånska lantmannaintressena äro alldeles tillräckligt tillgodosedda, utan att man inför ett nytt system, som innebär, att producenten under alla förhållanden skall kunna erhålla för spannmålen världsmarknadspriset plus tullen, minus en eventuell fraktdifferens.

Jag ber, herr talman, att på dessa skäl få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr J e s p e r s o n: Då jag i min egenskap av reservant blivit av herr Johansson i Brånalt direkt uppfordrad att här närmare angiva, vilka delar av utskottets motivering, vi reservanter icke kunna vara med om, ber jag att få förklara, att vi för vår del icke kunna helt gilla vad som anförts i den av utskottet återopade utredningen av professor Heckscher. Vi reservanter anse detta vara en ensidig och opraktisk utredning; den är visserligen gjord av en mycket kunnig man, såsom den förre ärade talaren här sade, men en man, som är opraktisk i fråga om de angelägenheter, som denna sak berör. Vi ha därför ansett, att denna utredning icke utgör ett sådant stöd, som man här velat göra den till, emot införandet av införsel- eller utförselbevis, vilketdera man nu vill kalla det.

I själva sakfrågan skall jag icke i dag yttra mig, då jag anser detta icke vara av någon betydelse, eftersom det icke förefinnes någon som helst utsikt för att man skall lyckas få denna motion igenom. Jag står likvisst på fullkomligt samma ståndpunkt, som jag tidigare intagit i denna fråga och vilken jag även gjorde gällande i tulltaxekommittén, nämligen att det skulle vara till nytta för en vidgad spannmålsodling, om man införde dylika bevis.

Jag skall här vidare be att få rätta ett missförstånd, eller vad det kunde vara, av den ärade motionären, då han sade, att när det inom tulltaxekommittén var fråga om att införa bevis av detta slag, avsåg man, att även andra varor skulle få importeras i utbyte. Men så var alls icke förhållandet, utan det gällde då endast spannmål, dock icke endast brödsäd, utan även annan spannmål, men, som sagt, icke några andra slags varor.

Herr talman! Jag har, som jag redan förut sagt, intet yrkande att här framställa.

Herr P a l m s t i e r n a: Herr talman! Helt säkert erinrar sig nog kammarens ledamöter den livliga debatt, som förekom här för- lidet år rörande just spannmålslagerhus och utförselbevis med an-

Ang. utförelse-
bevis ä spannmål.
(Forts.)

ledning av en av herr Ekerot då väckt motion i detta ämne. I denna sin motion hade han, på ett rätt försiktigt sätt för övrigt, flickat in ett sympatiuttalande för exportbevis. Så kom jordbruksutskottets utlåtande över motionärens förslag, och i detta utlåtande kvarstod detta sympatiuttalande för dylika bevis. Debatten här i kammaren gav nogsamnt till känna, hur kammarens majoritet ställde sig i frågan, och i den votering, som ägde rum, blev med betydande röstövertvikt icke blott förslaget om spannmålslagerhus avslaget, utan i allsynnerhet uttalandet till förmån för exportbevis ogillat, oakadt denna senare fråga sammankopplats med den förra och det hela framlagts på sätt, som skedde.

Efter det mycket tydliga uttalande, som sålunda gjordes här förlidet år, hade man ju, åtminstone varje förnuftig människa, kunnat vänta sig, att frågan icke skulle komma upp igen redan detta år. Emellertid har herr Johansson i Brånalt nu väckt motion om, att frågan om exportbevis måtte göras till föremål för utredning, trots vad kammaren voterade och beslutade förlidet år. Man finner också, hurusom bevillningsutskottet här bestått motionen en utredning, som konstaterar frågans läge, men där i alla fall till slut med ett ganska bestämt fingerpekande åt motionären framhålles, att kamrarna så sent som förra året fattat beslut i frågan och att det väl näppeligen är möjligt, att kamrarna vilja frånträda sin då intagna ståndpunkt.

Jag tillät mig förlidet år säga, att det var ganska oegentligt, att denna mycket viktiga fråga om exportbevis skulle behandlas av jordbruksutskottet. Nu i år har också den i detta ämne väckta motionen blivit hänvisad till bevillningsutskottet, och man märker även, hurusom detta utskött genast ägnat frågan en omsorgsfull utredning, en utredning långt mera omsorgsfull, än vad herr Johansson i Brånalt anser den vara. Men samtidigt har den andra fråga, varmed detta förslag var sammanfört vid fjolårets riksdag, lösryckts från det nu föreliggande spörsmålet, i det att en särskild motion i år föreligger rörande spannmålslagerhus, avgiven av herr Osberg och vilken motion jag hoppas nu kommer att vinna mera beaktande, än vad nämnda fråga på grund av sin sammankoppling med förslaget om exportbevis rönt förra året.

Nu är jag livligt övertygad om, att kammaren i den föreliggande frågan står på alldeles samma ståndpunkt som förut. Herr Jersperson har nu visserligen deklarerat sin sympati för förslaget, och med den ställning, han i alla fall intager, förstår man väl, att det nog är många av hans meningsfränder, som dela hans sympati för exportbevis. Men jag måste verkligen säga herrarne, att det är dock ett egendomligt bidrag till dyrtidens lindrande, som ni här komma med, ty det råder väl faktiskt ingen tvekan om, att införande av exportbevis betyder ett stärkande och ett skärpande av tullskyddet. När tar man nämligen ut exportbevis? Jo, när skillnaden mellan det inhemska och det utländska priset är mindre än tullens storlek, och verkan av exportbevis blir följaktligen den, att man alltid strävar efter att få tullen fullt utnyttjad. När nu i fråga om vete tullen icke

alltid är fullt utnyttjad och i fråga om råg endast mera sällan, betyder alltså införande av exportbevis i själva verket, att tullarna alltid skola verka fullt och till sin hela kraft. Detta förslag framkommer nu här under många beskärnelser av motionären och med sympatideklaration från herr Jesperson, och denna situation förefaller mig åtminstone vara ganska originell.

Ang. utförselbevis å spannmål.
(Forts.)

Jag anser det även vara riktigt att här yttra ett ord med anledning av anmärkningarna mot herr Heckschers utredning. Jag tog del av denna utredning, när den framkom, och studerade den grundligt, och jag får för min del säga, att jag funnit den vara gjord med största samvetsgrannhet och utarbetad efter en vetenskaplig metod samt upplagd på ett så tydligt sätt och så åskådliggörande ämnet, att jag finner att det var ganska naturligt, att Kungl. Maj:t, d. v. s. den dåvarande Lindmanska regeringen, efter denna utredning icke gärna ansåg sig kunna inkomma till riksdagen med förslag i frågan.

Jag ber, herr talman, att med hänsyn till allt, som förekommit i denna sak, ävenledes få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Johansson i Brånalt: Herr talman! Herr Jesperson nämnde i sitt anförande att de delar av motiveringen som han och hans medreservanter för sin del, icke kunde gilla såsom grund för ett avstyrkande av motionen vore just vad som utskottet här åberopar ur den utredning som verkstälts av professor Heckscher rörande detta ämne. Ja, jag undrar, om ens herr Röing skulle vara belåten om det gällde en utredning på det område, där han i egenskap av importör är hemma, därest denna utredning vore verkställd av en professor d. v. s. en på det praktiska området helt och hållet främmande person. Jag för min del åtminstone kan icke hysa fullt förtroende för en utredning, som är verkställd av en enbart teoretiskt bildad, men i fråga om de praktiska synpunkterna oerfaren person. Jag tror, att herr Röing måste giva mig rätt i, att därest en utredning rörande hans importvaror hade verkställts av en sådan person och denna utredning icke stämde överens med hans egen praktiska erfarenhet, skulle han nog icke känna sig belåten med denna utredning. Jag tror därför, att han icke heller kan förundra sig över, att jag anser den utredning, som utskottet här åberopat, icke vara för mig tillfredsställande.

Herr Röing ansåg, att han med sin belysande framställning i det anförande, han här höll, skulle så att säga slå ihjäl den tanke, som jag här sökt göra mig till tolk för. Jag hoppas och tror, att så icke skall ske, åtminstone går det icke, om det gäller att bibringa mig den övertygelsen, att man icke kan taga upp detta förslag på andra vägar.

Herr Jesperson sade i sitt anförande, att jag möjligen missuppfattat utskottet, då jag yttrade, att i utskottets utlåtande framkastats den tanken, att de utförselbevis, som förut varit på tal, skulle gälla även andra artiklar än spannmål. Jag skall med anledning därav be att till stöd för mitt påstående endast få uppläsa utskot-

Ang. utförsel-
bevis å spannmål.
(Forts.)

tets eget uttalande. Utskottet säger här överst å sid. 2: »Med utförselbevis för spannmål — eller införselbevis såsom de ock kallats — avses, som bekant, att skapa befogenhet att på grund av utförsel av inhemsk spannmål tullfritt införa utländsk spannmål eller eventuellt andra varor, till tullvärde motsvarande vad som utförts. Befogenheten fästes vid särskilda bevis, som vid exporten utfärdas på begäran av exportören.» Här står tydligt och klart »andra varor».

Vidare fortsätter utskottet: »Efter mönster från Tyskland, där 'Einfuhrscheine' infördes år 1894, föreslog 1906 års tulltaxekommitté i sitt den 3 maj 1909 avgivna betänkande införande i tulltaxeförordningen av bestämmelser om bevis av ifrågavarande art, av kommittén benämnda införselbevis.» Här säges ju uttryckligen, att det var av förut angiven art, och att det följaktligen var meningen, att även andra varor skulle införas i utbyte. Jag vill således här understryka, att det i mitt första anförande gjorda uttalandet var grundat på bevillningsutskottets egna ord.

Gentemot herr Palmstierna skulle jag vilja göra den anmärkningen, att enligt min övertygelse införandet av exportbevis icke på minsta sätt kommer att fördyra konsumenternas brödföda. Ty, observera, mina herrar, att det är icke en procent av hela befolkningen, som verkligen köper brödsäd, utan man köper mjöl, och i de allra flesta fall köper man det färdiggjorda brödet. Jag är därför övertygad om, att därest man på detta sätt ordnade angående delningen av den vinst, som tullarna medföra, så skulle producenterna även få den andel därav, som rätteligen tillkommer dem, och detta skulle endast beröra kvarnägarna och spannmålshandlarna, d. v. s. producenterna av mjölet och mellanhänderna. Jag är fullkomligt övertygad om, att så skulle bliva fallet och att därigenom icke på något sätt brödet skulle fördyras för konsumenterna. Enligt mitt förmenande faller därför också herr Palmstiernas uttalande, att detta är ett vackert bevis för hur man vill lindra dyrtiden.

Jag åsyftar icke, att vi nu skola införa utförselbevis, ty det vore ju meningslöst, utan jag håller före, att så kunde ske, när tullarna åter trädde i kraft, vid vilken tidpunkt, såsom vi hoppas, den svåra dyrtid, som nu är rådande, skall vare sig på ena eller andra sättet ha, om icke upphört, så dock åtminstone lindrats i avsevärd grad.

Herr Palmstierna sade även, att dessa utförselbevis skulle fördyra säden. Ja, det är meningen, att därigenom säden skall fördyras för kvarnägarna, när de köpa densamma av producenterna, så att det blir ett rimligt förhållande mellan världsmarknadens pris och våra svenska pris plus den del av tullen, som jag anser med full rätt bör tillkomma producenterna.

Jag ber, herr talman, att få förnya mitt yrkande om bifall till motionen.

Herr Nilsson i Tånga: Herr talman! Herr Johanssons i Brånalt reformatoriska nit är, såsom vi veta, av ganska vittfamnande

slag. Den ena gången finna vi honom såsom skattelagstiftningsreformatör, en annan gång såsom reformator av författningar, som röra representationen, och i dag har han dokumenterat sig som reformator på tullagstiftningens område. Hans reformnit är så våldsamt, att han till och med använder den mindre tilltalande metoden att bota ett ont med ett sjufait värre. Nu är det ju en god och vällovlig sak att vara reformvänlig men herr Johansson i Brånalt lider enligt mitt förmenande av det grundväsentliga felet, att han ser alldeles för enkelt på de reformatoriska problem, vilkas lösning han griper sig an med.

Ang. utförselbevis å spannmål.
(Forts.)

Om vi nu hålla oss till den föreliggande frågan om utförselbevis, som ju är ett synnerligen komplicerat spörsmål, så ter sig denna fråga för herr Johansson i Brånalt synnerligen enkel, det hela inskränker sig till att vara ett medel, genom vilket man kan, om jag får uttrycka mig drastiskt, hålla kvarnägarna och spannmålshandlarna i örat. Så enkelt ser herr Johansson i Brånalt denna sak. Han säger här i motiveringen till sin motion, och samma tanke ger han uttryck för i sitt anförande: »Nu invändes, att vi i vårt land ej ha någon brödsäd att utföra. Ja, det är sant. Men det är väl ingen, som tror, att, om en person eller förening utfört ett parti spannmål till utlandet, de skulle uraktlåta att begagna sig av den rätt, som innehavandet av utförselbeviset tillerkände dem, att tullfritt få införa det parti spannmål, som skulle dragit lika hög tull som det parti som utförts.»

Ja, så enkelt ter sig saken för herr Johansson i Brånalt. Jag tror dock, att om herr Johansson hade velat studera denna fråga litet mera grundligt, skulle han nog ha funnit, att dessa utförselbevis kunna användas för varjehanda andra trevliga ändamål. Det har här från en granne till höger gjorts vissa uttalanden, som innebära ett underkännande av professor Heckschers utredning i detta ämne. Men jag tror, att om herr Johansson i Brånalt omsorgsfullt studerar denna utredning, skall han bliva grundligt botad för sitt reformnit på detta område.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. I överensstämmelse med de därunder gjorda yrkandena framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på avslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 6.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget jordbruksutskottets utlåtande, nr 15, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående försäljning av vissa kronans jordbruksegendomar för beredande av medel till inköp av för skogsodling lämplig mark.

Ang. försäljning av vissa kronans jordbruksegendomar.

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad motion, nr 182, hade herr Erlansson hemställt, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning

Ang. försäljning av vissn kronans jordbruksegen- domar.
(Forts.)

rörande en planmässig försäljning av sådana kronans jordbruksegen- domar, som icke inbringade 2,000 kronor i årligt arrende, för att däri- genom bereda ökade medel till inköp av mark, lämplig till skogs- odling, samt för riksdagen framlägga de förslag, som denna utredning kunde medföra.

Utskottet hemställde, att förevarande motion ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåttandet voro emellertid fogade reservationer:

av herr *E. A. Lindblad* som inom utskottet yrkat, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till ökad försäljning av kronans jordbruksdomäner; samt

av herrar *Akerlund, Nilsson* i Linnås och *Olausson*.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade

Herr *Olausson*: Herr talman, mina herrar! Då jag vid denna frågas behandling inom utskottet avgivit en reservation utan yrkande, skall jag nu be att få säga några få ord.

Utskottet har visserligen icke ställt sig avogt mot motionärens tanke att försäljningen av jordbruksdomäner bör ske i större utsträckning, än vad nu är förhållandet, men utskottet har ändock icke velat gå med på motionen av den anledning, att för ett par år sedan sakkunniga tillkallats för att avgiva yttrande i frågor, som äga samband med den nu föreliggande frågan. Jag tror dock för min del, att det uppdrag, som dessa sakkunniga fått, icke är av den beskaffenhet, att det närmare berör frågan om ökad försäljning av kronans domäner, och jag anser därför, att det skulle ha varit lyckligt, om utskottet här kommit till det resultat, att en skrivelse vore nödvändig för att få denna fråga utredd. Detta har emellertid utskottet icke velat vara med om.

Nu har visserligen herr *Lindblad* i en reservation framkommit med ett skrivelseförslag, men då detta förslag är så vittgående, att proposition på detsamma icke läser kunna framställas, vågar jag för min del icke yrka bifall till denna reservation.

Jag tror, att det i många hänseenden varit lyckligt, om ett uttalande från utskottet hade kommit till stånd i motionens riktning. Statens domäner ge ju statsverket endast en ringa inkomst, endast mellan $2\frac{1}{2}$ å 3 procent, och då vi veta, att det inom många orter av landet är brist på jord till småbruk och egna hem, skulle en utsträckning av här ifrågavarande försäljning vara ganska önskvärd. Nu kan man ju säga, att Kungl. Maj:t har rätt att framkomma till riksdagen med förslag om styckning av kronans domäner, men initiativet till dylik styckning måste naturligtvis utgå från domänintendenterna, och då vi veta, att arrendeinnehavarna äro mycket angelägna att få behålla sina arrenden, förekommer det ytterst sällan, att dylika styckningsförslag framkomma från domänintendenterna. Vi ha ju ett exempel härpå i fråga om kastellgården i Bohuslän, där riksdagen på

enskild motionärs initiativ, så att säga, måste framtvinga en styckning av denna måhända Sveriges största domän.

Nu kan man ju säga, att det finnes åtskilliga bolag och enskilda personer, som driva jobberier i större egendomars försäljning och styckning. Ja, det är sant, men det är för egen vinnings skull, enbart med tanke på förtjänsten, som dessa driva sina affärer, och följden blir, att de priser, till vilka de upplåta jord för egna hem och småbruk, bliva så höga, att innehavarna av dessa egna hem och småbruk ha mycket svårt att kunna bestå. Det vore därför mycket fördelaktigt, om staten genom att upplåta sina domäner kunde tillhandahålla dem, som önskade sig småbruk eller egna hem, därför behöfelig jord till någorlunda rimligt pris, så att möjlighet förefunnnes för ägarna att kunna bestå.

Såsom frågan nu ligger, och då jag, som sagt, icke kan till fullo instämma i motionen, och då den av mig här omnämnda reservationen är av beskaffenhet, att jag icke kan framställa något yrkande om bifall till densamma, har jag, herr talman, icke något yrkande.

Herr Hamilton: Med anledning av det slut, vartill den siste ärade talaren kom, kan jag fatta mig helt kort.

Jag föreställer mig, att åtskilliga inom kammaren även hysa den uppfattningen, att staten bör åtminstone i viss mån påskynda försäljningen av sina jordbruksdomäner. Vi kunna ju konstatera, att staten är en synnerligen dålig jordägare, men däremot en synnerligen lämplig skogsägare, och att den jord, som nu brukas av kronoarrendatorerna, skulle få en vida bättre skötsel, därest dessa kronoarrendatorer vore ägare av jorden. Det är också lika tydligt, att det är lättare för staten att bättre sköta sina skogar än för den enskilde, ty den enskilde har icke alltid tillräckligt stark rygg för att kunna vänta på inkomster, som måhända först tillfalla hans barnbarn, d. v. s. om ett femtiotal år eller så. Jag anser det således vara lämpligt att dessa kronodomäner säljas, men detta blott i den mån, som behovet av egna hem gör sig gällande. Vidare böra dessa domäner sedermera styckas i sådana arealer, att en familj där kan få sin fulla utkomst.

Jag skulle med denna uppfattning kunnat ha varit med om motionen, men jag har nu icke varit det av det enkla skäl, att, såsom utskottet här framhåller, en utredning redan pågår rörande denna sak. Domänkommittén kan ju icke underlåta att beröra även detta spörsmål, och således kommer detsamma snart nog under regeringens och även under riksdagens prövning. Skogs-sakkunniga för södra Sverige, som avlämnade sitt utlåtande till regeringen i december månad förlidet år, ha även berört denna fråga. De framhålla nämligen, att det vore lämpligt att staten sålde sina mindre domäner för att därigenom skaffa tillräckliga medel för utvidgning av de s. k. kronoparkerna eller de stora kronoskogarna, och de uttala, att det är förenat med ekonomisk förlust för staten att själv sköta en del mindre skogar. Vi

*Ang. försäljning av vissa kronans jordbruksegen-
domar.*
(Forts.)

Ang. försäljning av vissa kronans jordbruksegendomar.
(Forts.)

ha således all anledning att vänta att inom kort få denna fråga till behandling här i riksdagen, och under sådana förhållanden torde det vara tämligen lönlöst att nu skriva till Kungl. Maj:t. Detta är anledningen till, att jag för min del har biträtt utskottets hemställan, till vilken jag nu ber att få yrka bifall.

Herr Nilsson i Tånga: Det kan ju egentligen anses överflödigt, att den föreliggande frågan mera ingående debatteras. Den har ju förelegat till behandling här såväl år 1915 som år 1914, och riksdagen, åtminstone dess andra kammare, har ju då avvisat tanken på en ytterligare utsträckning i fråga om försäljning av kronans jordbruksdomäner. De motionärer, som fört fram förslag i denna riktning vid de två senaste riksdagarna, ha varit herr Gustafsson i Brånsta och herr Ekelund. Dessa motionärer voro jämförelsevis blygsamma i sina fordringar. Herr Gustafsson i Brånsta yrkade, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande en planmässig försäljning i större utsträckning än hittills skett av sådana kronans jordbruksegendomar, vilka på grund av låg avkastning eller av andra skäl icke lämpligen borde av staten bibehållas o. s. v. Herr Ekelund åter angav icke närmare gränserna för en utsträckt försäljning av kronans domäner. Dessa motionärer göra således skäl för beteckningen »de moderate», men sannernligen man kan säga det om herr Erlansson i Främlinge. Man kan icke giva honom det vitsordet, att han i denna fråga är moderat. Snarare skulle man kunna säga, att han är kammarens radikalaste ledamot i denna fråga.

Jag skall här be att få citera ett par rader av herr Erlanssons motivering, till sin motion. Han säger där, bland annat: »Då det för besluts fattande enligt denna framställning» — d. v. s. framställningen, att de kronans domäner, vilkas arrendevärde uppgingo till högst 2,000 kronor, skulle försälas — »har sin betydelse att veta, icke blott huru många dessa egendomar äro» o. s. v. Motionären har sålunda icke haft klart för sig omfattningen av sitt förslag eller hur detsamma skulle komma att verka.

Ifall jag kan göra motionären en tjänst därmed, skall jag nu be att få nämna några siffror, som äro hämtade från statistiska meddelanden rörande statens utarrenderade jordbruksdomäner och varav man kan få en ganska tydlig bild, huru det skulle komma att ställa sig, därest motionärens förslag vunne riksdagens bifall. De siffror, som jag ber dock få förutskicka den anmärkningen, att i dessa siffror ingå alla de kronoegendomar, som nu kunna försälas utan riksdagens hörande, d. v. s. sådana, där arrendevärdet icke överstiger 600 kronor, men siffrorna bli icke missvisande, i vad de röra gränsen uppåt, d. v. s. 2,000-kronorsgränsen, ty det är ett känt förhållande, att arrendevärdena genomsnittligt taget hava undergått under de senaste fem åren mycket oväsentliga förändringar. Siffrorna hänföra sig

till år 1911; det senaste sammandrag, som varit tillgängligt, hänfö-
 för sig till nämnda årtal.

Om motionärens förslag vunne bifall, skulle det verka på detta sätt. Jag har uppdelat kronoegendomarna länsvis. I Stockholms län skulle försäljas 82 procent av statens där belägna jordbruksdomäner, i Uppsala län 92 procent, i Södermanlands län 83 procent, i Östergötlands län 91 procent, i Jönköpings län 97 procent, i Kronobergs län samma antal eller 97 procent, i Kalmar län 84 procent, i Gottlands län 87 procent, i Blekinge län, skulle säljas bort rubb och stubb, d. v. s. 100 procent, i Kristianstads län 45 procent — det bör vara en tröst för ledamöterna på Kristianstadsbanken, att motionären gått så varsamt fram i sitt eget län — i Malmöhus län 83 procent, i Hallands län 84 procent, i Göteborgs och Bohus län 95 procent, i Älvsborgs län 97 procent, i Skaraborgs län 88 procent, i Värmland län 94 procent, i Örebro län 91 procent, i Västmanlands län 92 procent, i Kopparbergs län skulle alltsamman stryka med, i Jämtlands län likaledes och i Västerbottens län likaledes. Det återstår då Västernorrlands och Norrbottens län, men de böra vara idealsamhällen för motionären, ty där är det redan slut med kronans jordbruksdomän.

Ja, nu förefaller det mig åtminstone, som om motionären borde hava klart för sig, hurudana verkningarna skulle bliva av hans förslag, och jag kan icke föreställa mig, att riksdagen över huvud taget kan reflektera på något sådant. Jag skall icke vidare uppehålla mig vid frågan, ty den är, som jag nämnde, vidlyftigt debatterad förut, utan jag skall inskränka mig till att yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Jordbruksutskottets utlåtande, nr 16, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående lagstiftning om pasteurisering av mjölk föredrogs nu; och begärdes ordet därvid av motionären

Ang. lagstiftning om pasteurisering av mjölk.

Herr Lundblad, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Den fråga, som nu ligger för behandling på riksdagens bord och som ju alldeles givet icke kommer att föranleda till någon åtgärd från riksdagens sida, har mångfaldiga gånger i form av framställningar kommit till riksdagens kännedom, ja, man får väl säga, att den i stort sett kommit årligen. Den gör sig livligt påmind varje gång vi hava till behandling såväl sjätte huvudtiteln som nionde huvudtiteln — den sjätte huvudtiteln, som rör de stora anslagen för tuberkulosens bekämpande och de stora anslag, som utgå från statens sida till sanatorier och vårdanstalter för våra många, ovanligt många sjuka i tuberkulos, och den nionde hu-

Ang. lagstiftning om pasteurisering av mjölk.

(Forts.)

vudtiteln, där de stora anslagen utgå för bekämpande av djurtuberkulos — så nog har riksdagen en ganska livlig påkänning av den fråga det här egentligen handlar om. I form av framställningar i sådan riktning, som jag nu vågat slå in på, har riksdagen så sent som år 1914 haft denna fråga till behandling på grund av en motion av herr Larsson i Dala, som gick ut på tvångspasteurisering av mjölk. Sedan dess har enligt min uppfattning kommit i dagen en massa vetenskapliga rön, väl förtjänta av att beaktas, liksom jag i motionen tagit fasta på andra motiv för framställningen än den dåvarande motionären hade, vilket gjort, att jag i år vågat påkalla riksdagens uppmärksamhet på denna fråga.

Den förra motionen av år 1914 remitterades i vanlig ordning till jordbruksutskottet, och utskottet avstyrkte den av samma skäl som den nu föreliggande, nämligen av det skälet, att såväl lantbruksstyrelsen som medicinalstyrelsen jämte de sakkunniga, som därtill kallats, hade frågan under sakkunnig utredning. Nu säger utskottet med anledning av min motion i sin slutkläm: »Då ifrågavarande spörsmål sålunda är föremål för en sakkunnig utredning, om vars resultat utskottet vill uttala den förhoppningen, att det snarast möjligt varder riksdagen förelagt, får utskottet, som ingalunda förbiser det beaktansvärda i motionärens framställning, hemställa, att förevarande motionen ej må till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

Jag är alls icke överraskad av det beslut, utskottet kommit till i föreliggande fråga. Det har icke gått mig värre än de flesta andra motionärer. — en vänlig motivering för avslagsyrkande och hänvisande till alla möjliga vidtagna åtgärder, sakkunnighet samt pågående utredningar. Jag skulle dock vara alltför mycket otacksam, om jag icke erkände, att utskottet genom sitt avgivna yttrande lagt i dagen ett varmt intresse för den sak, jag i motionen gjort mig till tolk för. Sålunda, ett varmt tack till utskottet för den välvilliga behandlingen! Min tacksamhet hade dock varit vida större, om herrar ledamöter av utskottet med hänsyn till edert eget uttalande, att motionären »framdragit åtskilliga nya synpunkter på frågan» velat taga upp dessa nya synpunkter till ingående behandling och litet tydligare tagit ställning till föreliggande spörsmål. Man har icke ens velat ingå på en prövning av det skäl, att riksdagen icke bör föregripa den utredning, som pågår i hithörande frågor. Jag högaktar även denna ståndpunkt, och den kan i dylika fall hava mycket fog för sig, men denna riksdagens försiktighet får dock icke utsträckas huru långt som helst. En pågående utredning kan bliva fördröjd, kanske mången gång i onödan. Då bör riksdagen stöta på. Andra synpunkter än de ursprungliga kunna framkomma i en fråga och såsom lämpliga komplement tilläggas den fråga, som är under utredning. Även då förmenar jag, att riksdagen bör uttala sig. Nu säger utskottet, att vi icke behöva ingå i prövning av förevarande spörsmål och det

till och med kunde hända, att man föregrepe den pågående utredningen.

Utskottet har motiverat dröjsmålet med utredningen, men däremot icke givit sig in på besvarande av de nya synpunkter, jag i motionen framkastat. På lika sätt har utskottet med tysthet gått förbi alla de nya uppslag och rön, som på vetenskapens område på allra sista tiden framkommit i denna stora fråga. Tro då icke herrar utskottsledamöter, att dessa sakkunniga och vetenskapsmän på bakteriologiens och medicinens område äro i behov av allt det stöd, som kan givas dem från allmänhetens sida, riksdagen inbegripen? Jag för min del har funnit ett för mig alldeles oväntat stort intresse från deras sida med anledning av den väckta motionen, på samma gång som jag funnit, att de äro lika villiga att höra våra praktiska iakttagelser, som vi äro angelägna att studera deras vetenskapliga upptäckter och rön.

Nu ett ord till dem, som mycket undrat över, varför jag som lantman väckt denna motion. Man har sagt: detta kan ju icke vara något lantmannaintresse. Jag svarar: jag har icke gjort mig reda för, huruvida frågan är en speciell lantmanfråga. Jag har sökt att tränga mig in uti den såsom en för hela samhället stor och viktig fråga.

Vi måste dock erinra oss, att enligt statistiken av år 1913, den sista, som utkommit och som ju var och en kan taga del av, ligga på våra sanatorier och sjukhus för vård av tuberkulos 7,890 personer, vilka kosta stat och samhälle 3,338,064 kronor per år. Efter samma statistik dogo under år 1913 i samma sjukdom, d. v. s. i vårdanstalter intagna, 935 personer. I Hygienisk revy, som vi få oss gratis tilldelad i vår egenskap av riksdagsmän, finna vi under rubriken »Dödligheten i lungsot i Sverige åren 1906—1910» en siffra, som vida överstiger den nämnda på grund därav, att man där sökt taga reda på dödlighetssiffran på grund av annan beräkning. Man kommer där till en siffra av 45,578 personer. Dessa siffror tala ju ett mycket tydligt och dystert språk.

Hava vi då rättighet, frågar någon, att i så stor utsträckning skylla på mjölken såsom smittokälla, att det kan vara tillrädligt att lagstifta i berörda syfte? Ja, svara de lärde och vetenskapsmännen, och vi böra böja oss för deras auktoritet, alldestund vi genom praktiska iakttagelser både hos människor och djur funnit, att sorgligt nog så är fallet. Jag hänvisar till vad en mängd framstående vetenskapsmän på bakteriologiens och medicinens område ha sagt och vilka i detta fall tala ett enstämmigt språk. Medicine doktor Selander, som är docent i bakteriologi vid Karolinska institutet i Stockholm har i sin skrift »Om nödvändigheten av att sterilisera mjölk och grädde» citerat en mängd utländska vetenskapsmän. I denna sin skrift säger han bland annat på sidan 1:

»Om man skulle uppställa våra födoämnen i en rangskala

Ar. lagstiftning om pasteurisering av mjölk.
(Forts.)

och såsom det förnämsta sätta det, som genom sin sammansättning bäst motsvarar de högsta fordringar, som kunna ställas på ett näringsmedel, är det otvivelaktigt, att mjölken skulle intaga första platsen. Redan därigenom att barnet under hela första levnadsåret kan nära sig, växa och frodas med mjölk såsom uteslutande föda, visar sig tydligen, att denna innehåller allt, som är nödvändigt för kroppsvävnadernas underhåll och tillväxt och att i intet annat näringsmedel äggvita, fett kolhydrat och mineralsalter finnes i så underbart väl avvägt ömsesidigt förhållande. Mjölken är ett födoämne, som närmar sig fullkomligheten. Man kan nästan säga, att den uppfyller densamma. Men den gör detta endast under det villkor, att den är frisk och ofördärvad. Och detta huvudvillkor uppfyller mjölken beklagligtvis jämförelsevis sällan. Man kan till och med påstå, att den vätska, som säljes som mjölk, ganska ofta är icke ett högt stående näringsmedel utan snarare en hälsovadlig och farlig spridare av smitta och sjukdom.»

På sid. 5 säger samme författare:

»Att tuberkulös smitta genom mjölk kan överföras även till människor, är naturligtvis i analogi härmed fullt klart. Men det är även bevisat genom de fall, som offentliggjorts av Stang, Demme, Gosse m. fl.»

Och på sista sidan av nämnda broschyr säger han följande:

»Om idkare av mejerihantering förstode sin egen ekonomiska fördel, skulle de alltid begagna sålunda steriliserad råvara, som ger ädlare och mera hållbar produkt, och om lagstiftaren insåge vikten av att tilltappa den sjukdomskälla, som ligger i smittoförande mjölk, skulle han lyssna till den önskan, som redan 1895 på »Dansk mejeristforenings» årsmöte i Köpenhamn uttalades av professor Bang, att mejerierna skulle genom lag förbjudas att utlämna en droppe skummjölk, som ej var 'pasteuriserad'.»

Nu vill jag tillägga, att det intensiva arbete på detta område, i spetsen för vilket stått denne framstående man, professor Bang, ledde till det resultat, att i Danmark något år senare eller 1898 infördes en lagstiftning, som sedan förändrades den 5 februari 1904 och som går ut på, såsom jag anført i min motion, förbud mot all försäljning av skummjölk och kärnmjölk, som icke varit pasteuriserad vid en värmegrad av 80 grader Celcius.

En man, som ägnat denna fråga, man kan säga, ett livs studier och intresse, är den på mejerihanteringsområde kände baron A. T. Pfeiff. Redan 1897 kallar han denna fråga i sin broschyr i hithörande ämnen »dagens brännande fråga på mejerihanteringsområde och mjölkhandelns område». Han skildrar däri, huru han genom en uppfinning av en apparat, som skiljer sig från andra pasteuriseringsapparater genom upphettning av mjölken till 90 grader och som under god skötsel icke i ringaste mån inverkar ofördelaktigt på densamma, kan göra den i alla

avseenden fri från sjukdomsfrön. Jag måste uttala mitt beklagande över att detta stora arbete av honom och det stora nit, han lagt i dagen, icke lett till det resultatet, och att hans uppfinning ej mera allmänt kommit i bruk. Men jag kan meddela, att mannen, vid krigets utbrott kom över till Sverige från England, är betänkt på att här fram på våren uppsätta en försöksanläggning, vid vilken såväl hans vetenskapliga rön som hans uppfinning skulle komma att visas.

För 20 å 25 år sedan infördes allmänt i våra moderna mejerier pasteuriseringsapparater, genom vilka man uppvärmden mjölken till 85 grader. Och det är väl knappast något mejeri, som är tillverkare av vad man kallar runmärkt smör, som icke i och för smörberedningen uppvärmer mjölken till 85 grader, därför att man därigenom erhåller ett förstklassigt smör, som går bra på den engelska marknaden. All den mjölk, varav beredes smör, blir sålunda i det närmaste helt och hållet pasteuriserad vid hög temperatur. Att däremot pasteurisera den mjölk, som skall säljas oskummad till hushållsbehov, vid en så hög temperatur som 85 grader går däremot icke bra. Fruarna säga, att de icke få någon kaffegräddning av en sådan mjölk, och det har också visat sig, att den höga temperaturen av 85 grader och den hastiga avkylning, som följer på pasteuriseringen, gör, att grädden stannar kvar i mjölken, och att det sålunda icke blir någon gräddsättning.

Jag vill fästa herrarnas uppmärksamhet på den oerhört intressanta uppfinning, som på sista tiden här i landet demonstrerats och utexperimenterats av professor Chr. Barthels och tuberkuloskonsulenten O. Stenström. Uppfinning kan man egentligen icke kalla den, emedan metoden använts i Amerika och i Tyskland vid flera stora mjölkcentraler. Man söker här att genom långpasteurisering få samma effekt som med de höga temperaturerna, d. v. s. man dödar därmed alla de sjukdomsalstrande bakterierna av vad slag de vara må, men på samma gång bibehåller mjölken sin fina smak och arom. Dessa experiment, undersökningar och rön ha herrar Barthel och Stenström framlagt i meddelandena nr 117 och 118 från centralanstalten för försöksväsendet på jordbrukets område, och det är meningen, efter vad det meddelats mig, att de frampå våren eller försommaren skola genom den stora mjölkcentralen i Stockholm få denna vara ut i handeln.

Denna metod består i en upphettning av mjölken till cirka 63 grader under en halv timmes tid. Fördelen med denna metod, jämförd med andra pasteuriseringsmetoder, som vi äro vana vid, är att

- 1) mjölken undergår ingen smakförändring, mjölken bibehåller sig precis likadan efter behandlingen som förut,
- 2) gräddsättningshastigheten och den erhållna gräddmängden äro lika för den opasteuriserade som den pasteuriserade mjölken,
- 3) mjölkens hållbarhet förlänges med ett till två dygn längre

Ang. lagstiftning om pasteurisering av mjölk.
(Forts.)

Ang. lagstiftning om pasteurisering av mjölk.
(Forts.)

än hos opasteuriserad mjölk, beroende på temperaturen, vid vilken mjölken förvaras,
4) från bakteriologisk synpunkt mäter den sig fullständigt med annan pasteurisering, i det att effekten i regel överstiger 99,9 procent.

Jag måste beklaga, att herrar utskottsledamöter icke ansett sig hinna taga del av dessa sista rön, som äro av så utomordentligt stort intresse för frågan. Den omständigheten, att mjölken genom pasteurisering håller sig frisk ett dygn längre och i gynnsam temperatur två dygn längre än vanlig mjölk betyder för ordnande av mjölkhandeln i våra städer och stadsliknande samhällen ofantligt mycket. Man tänke sig tider av sådan mjölkbrist, som vi sista året erfarit och fortfarande erfara! Då är det av synnerligen stor vikt, att man från avlägsnare bygder, där kommunikationerna äro dåliga, kan till städer och stadsliknande samhällen få fram den mjölmängd, som är oundgängligen nödvändig för att tillfredsställa det dagliga behovet, så är det av mycken betydelse att mjölken genom pasteurisering kan göras hållbarare så att den kan fraktas långa vägar. Vi måste komma ihåg, att alla människor, i vilken social ställning de än befinna sig, äro beroende av denna nödvändighetsvara, och icke minst de fattigare klassernas små barn äro i stort behov av frisk och god mjölk.

Professor Alfred Pettersson har i Svenska läkaresällskapets förhandlingar såväl 1914 som 1915 behandlat ämnet »Om förekomsten av tuberkulos av bovint ursprung bland barn i Stockholm» och kommit till det resultatet, att här måste en allvarlig kamp upptagas mot allhärjaren lungsoten med tanke på den fara, som de små barnen äro utsatta för genom mjölken. Han talar om den s. k. barnmjölken och säger, att efter beräkning endast $\frac{1}{5}$ av barn under 10 år i Stockholm kunna erhålla sådan vara dels av det skälet, att den ställer sig dyr för de fattiga, dels även av brist på varan, och med beklämning uttalar han: »Utsikt torde emellertid icke finnas att i en nära framtid nå detta mål eller ens vinna väsentlig förbättring i det ogynnsamma förhållandet, att minst $\frac{4}{5}$ av Stockholms barn måste nöja sig med otillfredsställande mjölk.»

Samme professor A. Pettersson och doktor C. A. Kling ha enligt Stockholms Dagblad av den 20 februari 1915 ingivit ett förslag till hälsovårdsnämnden till förhindrande av tuberkulosmittas överförande till barn genom tuberkuloshaltig mjölk. Nämnden har emellertid ansett, att denna sak samtidigt borde ordnas över hela riket och för den skull förmenat det tillhöra medicinalstyrelsen att härvid taga initiativ samt på denna grund bordlagt ärendet.

Herr talman! Jag ber om överseende med att jag så länge vågat taga kammarens tid i anspråk med denna fråga, men jag har gjort det av det skälet, att jag anser den vara så utomordentligt viktig, att jag velat, att riksdagen ett litet grand skulle taga fasta på den. Men med hänsyn till det läge, vari den nu

befinner sig, och den välvilliga motivering, som utskottet har behagat låta föregå sin hemställan om avslag, ber jag att i detta fall få instämman med utskottet i dess varma önskan, att vi snart måtte få se ett förslag i motionens syfte framlagt på riksdagens bord. Och under sådana förhållanden har jag, herr talman, intet yrkande att göra.

Ang. lagstiftning om pasteurisering av mjölk.
(Forts.)

Härefter anförde

Herr Lingström: Herr talman! Jag kunde ju ha inkränkt mig till att instämman med motionären i hans yttrande, men då jag möjligen ser saken från delvis andra synpunkter, så skall jag be att få i kammaren peka på dessa synpunkter.

Den utredning, som utskottet i sitt betänkande erinrar om, avser ju att bekämpa nötkreaturstuberkulosen huvudsakligen eller tuberkulosens spridande bland djur. Frågan har varit aktuell sedan 1898, säger utskottet i sitt utlåtande, alltså i 18 år. Då kan man icke säga, att det gått så synnerligen fort med frågans framförande. Utredningen synes tydligen enligt utskottets motivering år 1914, till vilken innevarande års jordbruksutskott hänvisar, vara inriktad på sättet att förhindra tuberkulosens spridande bland nötkreatur. Här är frågan delvis en annan, åtminstone äro i motionen framförda delvis andra synpunkter, nämligen att hindra tuberkulosens spridande bland människor genom mjölk, som av människor förtäres. Det är ju så, att den söta mjölk, som säljes i handeln, i många fall icke har genomgått den reningsprocess, pasteurisering, som den mjölk, vilken sedermera beredes till ost eller smör.

Under tiden, medan den utredning utskottet pekar på har pågått, så har i handeln sålts och kommer kanske ännu i flera år att säljas okontrollerad mjölk, varigenom helt säkert denna förödande folksjukdom, människotuberkulosen eller lungsoten, sprides i ganska avsevärd grad. Staten har ju, som vi veta, för stora kostnader byggt sanatorier för att bota den sjukdomen, sedan den angripit människor. Men under tiden göres ingenting för att hindra sjukdomens överförande genom mjölken från djur till människor. När man vill bota ett ont, så måste man väl först taga reda på det ondas orsaker och söka få dem avlägsnade. Därför tycker jag, att det gått alltför sakta med den här utredningen för åstadkommande av ett botemedel just i den riktning motionären här pekat på.

Det torde väl vara säkert, att vid de flesta av våra större ladvårdar nötkreaturstuberkulosen är mer utbredd, än man tror. Och när nu nya rön kommit i dagen, som visa, att man genom ett sätt att pasteurisera mjölken kan genom uppvärmning få den fri från smitta, utan att det inverkar på smaken, så anser jag, att däri ligger ett ytterligare skäl att inrikta den pågående utredningen just på denna sak.

Särskilt skulle jag vilja peka på denna frågas stora innebörd i nykterhetskänseende. Mjölken är ju en god måltidsdryck. Men den, som i likhet med mig hyser stor fruktan för den mjölk, som

Ang. lagstiftning om pasteurisering av mjölk.
(Forts.)

tillhandahålles på våra matställen, kan helt säkert lätt förledas att i stället begagna ölet till måltidsdryck. Och visst veta vi, att det ligger stor fara i det alkoholgift våra starkare maltdrycker innehålla, men säkerligen är det gift, som kan spridas genom mjölk, i vissa avseenden en mycket större fara, då det kan ske, utan att man vet om, på vad sätt eller när man fått det.

Jag hade väntat, att utskottet åtminstone skulle kommit till det resultatet, att utskottet föreslagit en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran, att den utredning, som nu pågår, särskilt måtte beakta synpunkten, om och i vad mån genom mjölk tuberkulos kan överföras från djur till människor, samt föreslå åtgärder däremot. När emellertid motionären icke vågat sig på att göra något yrkande om bifall till sin motion, så skall väl jag icke heller göra det, men jag hoppas, att vad här blivit framhållet måtte föranleda vederbörande att taga nödig hänsyn just till de spörsmål, som här föreligga, och att frågans utredning måtte påskyndas. Ty jag tror, att det verkliga är en livsfråga för vårt folk.

Herr talman! Under frågans nuvarande läge har jag intet särskilt yrkande att framställa.

Herr Hamilton: Herr talman! Gentemot den siste aktade talaren ber jag få framhålla, att det torde vara ganska svårt att få den utredning, som nu pågår, att icke beröra just den del av spörsmålet, som han framhöll. Kan man häva tuberkulosen hos kreatursstammarna, ja då blir den ju också hävd i mjölken. Den nu sittande kommittén har fått rätt stora erfarenhetsrön beträffande hävande av tuberkulosen hos kreaturen i Skåne, där på grund av mul- och klövsjuka redan utfärdats förbud att från mejerierna utlämna mjölk till kreatursföda, med mindre den är pasteuriserad. Sedan kommer den stora frågan, som kommittén måste taga hand om, nämligen den, som just är framhållen i motionen. Där tror jag, att vetenskapsmännen hittills varit ganska oeniga. Jag hörde för ej länge sedan en framstående läkare säga, att man icke kan pasteurisera mjölken, såsom nu göres, utan att skada mjölken såsom människoföda, i synnerhet för spädbarn. Tuberkulosbakterierna dödas visserligen i mjölken, men också bakterier, som äro av största vikt just för födan åt dessa barn förstöras.

Jag tror, att det är alldeles omöjligt för riksdagen, likaväl som det är omöjligt för utskottet, att kunna intränga i dessa vetenskapliga spörsmål, utan vi måste lägga det i händerna på fackmännen, som kunna utreda det. Och det är vad som är gjort. Under sådana förhållanden har det varit tämligen lönlöst, synes det mig, att utskottet skulle velat förmå riksdagen att skriva till Kungl. Maj:t. Utredning pågår.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 8.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 17, angående regleringen av utgifterna för kapitalökning i vad angår jordbruksärendena.

Punkten 1.

Lades till handlingarna.

Punkterna 2—5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 9.

Vidare förekom till behandling jordbruksutskottets utlåtande, nr 18, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ökat statsbidrag till kostnaderna för lantmäteriförrättningar på landet.

Ang. kostnaderna för lantmäteriförrättningar.

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad motion, nr 181, hade herrarna *Lundgren* och *Molin* i Dombäcksmark hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning, i vad mån och på vad sätt ökade statsbidrag till kostnaderna för lantmäteriförrättningar borde utgå, ävensom för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herrarna *R. G. Hamilton*, *Öberg*, *Lundström*, *Nilsson* i Tånga och *Tysk*, som ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till den i ämnet väckta motionen; samt

av herr *Linders*.

Utskottets hemställan upplästes, varefter ordet begärdes av

Herr *Hamilton*, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Föreliggande motion har varit uppe till behandling i riksdagen år 1914 under den senare riksdagen samt år 1915, och anledningen varför den nu åter kommit till riksdagen är den, att kamrarna ha stannat i olika beslut. Andra kammaren har nämligen vid båda tillfällena, då frågan varit uppe, ansett, att staten bör mer än hittills bidraga till lantmäterikostnaderna för att underlätta för jordbrukarna att kunna bestrida desamma. Det är visserligen sant, att 1909 års lantmäteritaxa har underlättat för jordägarna att kunna bestrida dessa kostnader, men var och en, som känner till förhållandena, måste likväl erkänna, att kost-

Ang. kost-
naderna för
lantmäteri-
förrättningar.
(Forts.)

naderna äro ytterst betungande. Och anledningen till att det nu är av större vikt än någonsin att erhålla större statsbidrag är den, att de oskiftade delarna av jorden i vårt land beröra väl i allmänhet de fattigare bygderna, där jordägarne ha svårt att åstadkomma tillräckliga medel för skiftenas verkställande — i allmänhet säger jag, det är icke så alltid.

Utskottet har emellertid denna gång — det har haft olika mening vid de olika tillfällena — ställt sig på första kammarständpunkten. Jag tager för givet, att andra kammaren vidbliver det beslut, som den vid de föregående riksdagarna har fattat, och jag ber att få yrka bifall till reservationen, vilken är lika med de föregående besluten av kammaren.

Vidare anförde

Herr Nilsson i Linnås: Herr talman! Utskottet har i sitt utlåtande anført en mängd skäl, som tala emot den här föreliggande motionen, och jag ber att för min del få instämma i desamma.

I reservationen syftas till att staten så småningom skall övertaga hela kostnaden för lantmäteriförrättningarna. Detta framgår tydligt av motiveringen till densamma. Jag tror knappast, att motionen egentligen sträcker sig så långt. Med anledning av detta vill jag erinra om att riksdagen så nyligen som 1909 beslutade, att staten skulle med $\frac{1}{3}$ bidraga till kostnaden för lantmäteriförrättningarna i hela riket. Och dessutom finns ju möjlighet för mindre bemedlade och där det är särskilda svårigheter att få lantmäteriförrättningar genomförda, att få anslag av staten på annan väg.

Vidare vill jag påpeka en olägenhet, som jag tror ovillkorligen skulle bli en följd av ett bifall till den här föreliggande motionen, särskilt om man skulle sträcka sig så långt, som att staten skulle bekosta alla lantmäteriförrättningar. Och det är, att styckning av jordegendomar i närheten av städer och liknande större samhällen komma att i form av lantmäteri ske på statens bekostnad och därigenom i hög grad bidraga till att framkalla jordjobberi och jordspekulation. Det ligger då nära till hands, att en person, som köper ett hemman i närheten av en sådan stad eller sådant samhälle, begär lantmäteriförrättning och får på statens bekostnad stycka egendomen i hur små lägenheter som helst, bara med den skillnaden, att man då får hemmanstal på de olika lägenheterna i stället för att de annars skulle bli avsöndringar. Det ligger nära till hands, säger jag, att man komme att göra detta i så stor utsträckning som möjligt och därigenom bereda sig vinst på sin affär. Enligt min uppfattning är detta en mycket stor olägenhet, som kunde bli följden av ett bifall till motionen.

Dessutom vill jag i sammanhang härmed påpeka, att riksdagen ju har beslutit, att avsöndringar, som ske för mindre

bemedlade eller obemedlade, skola helt och hållet bekostas av statsverket. Sålunda ha de mindre bemedlade och obemedlade tillfälle att på statsverkets bekostnad få avsöndra sin jord.

Ang. kostnaderna för lantmäteriförrättningar.

(Forts.)

Nu ha reservanterna dessutom såsom skäl för reservationen i år framhållit, att lantmateriauskulanternas förening till Kungl. Maj:t ingått med begäran om utredning angående tillsättande av 30 nya distriktslantmätartjänster samt om övriga biträdens på lantmäterikontoren ställning och löneförhållanden o. s. v., samt att en dylik utredning också igångsatts. Det vore väl ändå ganska märkvärdigt, om riksdagen skulle fatta beslut om bifall till en sådan motion som denna just med den motiveeringen, att denna utredning nu pågår. Ett beslut i den riktningen skulle naturligtvis innebära en uppmuntran åt den pågående utredningen att föreslå anordnandet av så många tjänster som möjligt. Ty om det förut varit mycket att göra, så skulle det naturligtvis bli ofantligt mycket mera, ifall motionen bifölles. Vi böra väl ändå låta den nu sittande kommittén utreda spörsmålet, innan vi skriva till Kungl. Maj:t.

På dessa grunder, herr talman, ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Linders: Herr talman! Jag har tidigare i denna kammare röstat för bifall till det förslag, som föreligger i herr Hamiltons m. fl. reservation, och jag ämnar även i dag rösta på samma sätt. Att jag står antecknad som reservant särskilt, beror därpå, att jag har en något avvikande mening från den, som återfinnes i herr Hamiltons m. fl. reservation. Jag anser nämligen, att om det nu skall ske en ökning i statsbidraget, vilket jag anser lämpligt, så bör detta inskränkas till sådana förrättningar, som äro förenade med en högre grad av statsintresse eller allmänintresse, således förrättningar, som avse avsöndringar för egna hem eller också vidtagande av åtgärder för jordbrukets rationella skötsel, vilket är synnerligen betydelsefullt, samt övriga förrättningar av sådan art. Däremot anser jag det icke vara lämpligt, att staten ytterligare bidrager till lantmäteriförrättningar, som mera innebära ett tillgodoseende av rent privatekonomiska intressen, gränsregleringar och dylikt.

Med denna inskränkning eller med denna reservation mot herr Hamiltons m. fl. reservation ber jag, herr talman, att för min del få ansluta mig till yrkandet i herr Hamiltons m. fl. reservation.

Herr vice talmannen D. Persson: Herr talman! Oaktat jag icke har någon anledning betvivla, att icke denna kammare skulle komma att fatta samma beslut nu, som den gjort två år förut. Nämligen 1914 och 1915, har jag dock velat säga något med anledning av herr Nilssons i Linnäs yttrande.

Herr Nilsson i Linnäs säger, att utskottet har anfört en hel massa goda skäl för den ståndpunkt, som utskottet intager. I sitt anförande polemiserade emellertid herr Nilsson i Linnäs mot någonting helt annat än vad reservanterna här föreslå, och herr Nilsson kunde

Ang. kost-
naderna för
lantmäteri-
förrättningar.
(Forts.)

icke heller i det avseendet åberopa, vad utskottet har yttrat. Herr Nilssons polemik gick egentligen ut på att opponera sig emot, att staten skulle bestå hela lantmäterikostnaderna. Något sådant förslag föreligger icke här, och allra minst i den reservation, som är bifogad utskottets utlåtande. Utskottet säger för sin del på sid. 2 i utlåtandet följande: »Att en ytterligare lindring i de enskildes kostnader för lantmäteriförrättningar i många fall skulle verka välgörande, torde väl vara höjt över varje tvivel; men det torde dock kunna ifrågasättas, huruvida det kan anses välbetänkt att redan nu, då så kort tid förflutit sedan år 1909 en allmän reglering av dessa förhållanden ägde rum, varvid lantmäteritaxorna nedsattes med en tredjedel av de förut gällande, förbereda en omläggning över hela linjen.» Herr Nilsson i Linnås har däremot den uppfattningen, att ett bifall till reservanternas förslag skulle komma att verka skadligt. Det har utskottet, som synes, icke alls sagt, utan utskottet anser det tvärtom odisputabelt, att det skulle komma att verka välgörande. Utskottets skäl att icke bifalla förslaget är det, att en omreglering så nyligen som år 1909 har verkställts. Det är således en helt annan ståndpunkt, herr Nilsson i Linnås intar, än den utskottet har gjort sig till tolk för. Det oaktat kan jag dock icke ansluta mig till utskottets hemställan. ty utskottet och herr Nilsson i Linnås komma till samma slutresultat, nämligen ett avstyrkande av såväl motionen som reservanternas framställning.

Då jag hyser den uppfattning, som här uttalats i utskottets motivering, att det skulle verka mycket välgörande om kostnaderna för lantmäteriförrättningarna kunde ytterligare nedsättas, så är det helt naturligt, herr talman, att jag ber att få yrka bifall till reservationen och avslag på utskottets hemställan.

Herr Molin i Dombäcksmark: Herr talman! Då man genomläser det föreliggande betänkandet, så kan man icke undgå att lägga märke till att jordbruksutskottets majoritet lider av de obotfärdigas förhinder. Jordbruksutskottets majoritet vill icke vara med om en rättvis sak gentemot den jordbrukande befolkningen. Den jordbrukande befolkningen har ifråga om lantmäteriväsendet ställts i en fullkomlig särställning gentemot övriga medborgare här i landet. Vad är det för en ordning, att dessa bönder, om vilka det talas så många vackra ord, särskilt i valtider, själva skola bära den största delen av lantmäterikostnaderna. men samtidigt vara med om att jämte övriga medborgare på skattevägen betala tjänstemanna- och ämbetsmannalönerna. Motionen har avsett att i någon mån likställa bönderna med övriga medborgare härvidlag. Herr Nilsson i Linnås, som är en så utpräglad bondevän, har icke aktat för rovt att på sätt, som skett, motarbete ett bondeintresse av första rang. Jag begagnar tillfället att *nagla fast* det förhållandet.

Vad är det nu för skäl, som utskottet och herr Nilsson i Linnås komma med? Ja, av herr vice talmannens anförande framgick ju, att herr Nilsson i Linnås har helt andra motiv än utskottet. Utskottet har erkänt, att ett bifall till motionen i många fall skulle

verka välgörande, och anser detta höjt över alla tvivel. Herr Nilsson i Linnäs däremot finner, att det rent av skulle verka skadligt för landet och folket. Men så kommer utskottet sedan och slår med det följande ihjäl vad det förut uttalat. Detta senare, som utskottet yttrar, har emellertid, kan man säga, icke alls med denna motion och denna fråga att skaffa. Ty vad motionärerna velat är att lösa ett ekonomiskt spörsmål, men utskottet säger, att det här gäller en lagstiftningsfråga. Vi motionärer ha icke alls påkallat någon lagändring, utan vad vi ha påkallat, det är, att staten skall mer än nu bidra till kostnaderna för lantmäteriförrättningar.

Ja, något vidare behöver ju icke sägas; det skulle endast vara att upprepa vad som redan förut har sagts av reservanterna. Jag skall därför, herr talman, inskränka mig till att yrka bifall till den av herr Hamilton m. fl. avgivna reservationen.

Herr vice talmannen, som under sistnämnda anförande övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, gav härefter ordet till

Herr Nilsson i Linnäs, som yttrade: Herr vice talman! Med anledning av mitt yttrande, att reservanterna i sin förevarande reservation framkastat den tanken, att statsverket skulle i sin helhet bekosta lantmäterierna, påstod herr vice talmannen i sitt anförande, att så icke var förhållandet, d. v. s. att reservanterna icke velat gå så långt, att staten skulle övertaga hela kostnaden. Jag vill då bara citera en liten passus i reservationen, som enligt min uppfattning fullständigt belyser den frågan. Reservanterna säga med början i sista stycket på sid. 4: »I likhet med motionären anser utskottet sålunda starka billighetsskal tala för ett fortskridande på den en gång inslagna vägen av en genom statens mellankomst möjliggjord, efter hand genomförd avlösning av jordbrukets nuvarande onera för lantmäteriet. Men därjämte synes en dylik, i allt större utsträckning genomförd förändring av lantmätarnas tjänsteinkomster från huvudsakligen privata arvoden enligt taxa för varje särskild förrättning till fast avlöning av staten, vara en av förhållandenas egen natur betingad, konsekvent utveckling av det 1909 införda blandade avlöningssystemet med dess, principiellt sett, tämligen godtyckligt valda proportionssiffror för statsbidragets storlek.» Enligt min uppfattning är detta ett tydligt uttalande om att staten skulle övertaga lantmäterikostnaderna i sin helhet.

Herr Molin i Dombäcksmark sade, att utskottet i sin motivering uttalat, att en sådan åtgärd som den föreslagna skulle verka välgörande, men att jag påstod, att den icke alls skulle vara välgörande. Jag vill häremot framhålla, att jag i mitt första anförande just betonade det skuliga i att staten i vissa fall, där stora kostnader och svårigheter möta och där vederbörande äro fattiga, biträder i större utsträckning än för närvarande. Men därifrån och till att staten skulle övertaga lantmäterikostnaderna i sin helhet, är ett ofantligt stort steg enligt min uppfattning. Och allra minst under nu pågående ut-

Ang. kostnaderna för lantmäteriförrättningar.
(Forts.)

Ang. kostnaderna för lantmåteriförrättningar. redning anser jag det lämpligt, att riksdagen avlåter en skrivelse till Kungl. Maj:t i sådan riktning. Jag ber, herr vice talman, att få vidhålla mitt yrkande.

(Forts.)

Överläggningen förklarades härmed avslutad. I enlighet med de därunder förekomna yrkandena gav herr vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den av herr Hamilton m. fl. avgivna, vid utlåtagandet fogade reservationen; och förklarade herr vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övertvägande ja för den senare propositionen. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med avslag å jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 18, bifaller den av herr Hamilton m. fl. avgivna, vid utlåtagandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Sedan herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna, företogs omröstningen, och utföll densamma med 108 ja mot 64 nej, vadan kammaren med avslag å utskottets hemställan bifallit den av herr Hamilton m. fl. avgivna, vid utlåtagandet fogade reservationen.

§ 10.

Ang. sjömäns rösträtt vid val till andra kammaren.

Vid härfpå skedd föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande av rätt för sjömän att i vissa fall annorledes än genom personlig inställelse utöva rösträtt vid val till andra kammaren yttrade:

Herr Olsson: Herr talman, mina herrar! Som kammaren finner av utlåtagandet, har herr Eurén framlagt en motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående rätt för sjömän att annorledes än genom personlig inställelse utöva sin rösträtt. Det är ju en gammal fråga, som här föreligger. År 1908 väcktes av en representant från Bohuslän en ungefär liknande motion i denna kammare, och kamrarna beslöto också bifalla motionen, och en skrivelse avläts till Kungl. Maj:t med hemställan om en utredning. Nu har det ärade konstitutionsutskottet avstyrkt motionen med hänsyn till den sålunda begärda utredningen, och utskottet säger, att denna utredning ännu icke hunnit slutföras. Jag undrar, om det icke ändå är skäl att, när åtta år gått, sedan riksdagen skrev till Kungl. Maj:t ge Kungl. Maj:t

en påminnelse om denna skrivelse. Det förefaller mig, som om skrivelsen nu är så föråldrad, att den kan anses vara död och till och med begravnen. Om den finnes till, får den väl anses lida av åtskillig ålderdomssvaghet, ty det är ju icke tänkbart, att en utredning av så ringa omfattning kunnat pågå hela åtta år utan att hinna slutföras. Skälet är väl det, att skrivelsen för länge sedan är gravlagd, och därför hade det varit önskvärdt, att konstitutionsutskottet givit regeringen en ny påminnelse om att frågan bör framläggas för riksdagen enligt förslaget.

*Ang. sjömäns
rösträtt vid
val till andra
kammaren.*

(Forts.)

Det är, som alla veta, avsevärda olägenheter för sjömän och fiskare, som året om ligga ute på havet, att de ej kunna utöva rösträtt. Lagen säger, att de skola ha rösträtt, sedan de fullgjort de förpliktelser, som lagen föreskriver. Men ifrågavarande personer få aldrig vid valtillfällen utöva sin rösträtt. Det borde därför beredas dem en utväg att, när de fullgjort sina medborgerliga plikter och erlagt sin skatt, utöva rösträtt. Jag tror för den skull, att det hade varit lyckligt, om konstitutionsutskottet tillstyrkt en skrivelse i sådant syfte, varigenom regeringen fått anledning att ur sina gamla luntor leta fram den föregående skrivelsen och föra utredningen till slut.

Då icke någon reservation är avgiven, vill jag ej framställa något yrkande, utan har endast med dessa ord velat fästa uppmärksamheten på saken. Och jag skulle vilja rikta en direkt vädjan till herr statsrådet och chefen för sjöförvarsdepartementet, som här är i kammaren närvarande, att för regeringen framföra denna sak, så att utredningen återupptages och en proposition blir framlagd för riksdagen med gynnsamt resultat.

Herr Eurén: Herr talman! Då utskottet upplyser, att den fråga, som jag genom min motion ville föra fram, allaredan ligger under Kungl. Maj:ts utredning, kan jag naturligtvis icke framställa något yrkande på bifall till motionen, men jag vill understryka den förhoppning, som utskottet uttalat i motiveringen, att denna fråga måtte snart bli löst. Det är stora grupper av politiskt röstberättigade, för vilka den har en ganska djup innebörd.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 11.

Konstitutionsutskottets nu föredragna utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 12 § i förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd blev av kammaren godkämt.

§ 12.

Härefter föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bestridande av vissa hyresutgifter under femte huvudtiteln; och yttrade därvid

*Angående
vissa hyres-
utgifter under
femte huvud-
titeln.*

(Forts.)

Angående
vissa hyres-
utgifter under
femte huvud-
titeln.
(Forts.)

Chieften för sjöförvarsdepartementet herr statsrådet Broström: Herr talman! Uti den nu föredragna punkten är det i två hänseenden, som utskottets beslut avviker från Kungl. Maj:ts förslag. Det ena är beträffande det av Kungl. Maj:t föreslagna hyresbidraget å 800 kronor till flottans varvs verk-mästareförenings lokaler i Karlskrona, det andra, som är huvudfrågan i den föredragna punkten, är beträffande ämbetslokalerna för marinförvaltningen. I den första punkten skall jag be att få erinra om, att flottans verkmästare anses jämnställda med underofficerare, att Kungl. Maj:t har sedan flera år tillbaka beviljat underofficerssällskapet i Karlskrona hyresbidrag till dess lokaler för en årlig kostnad av 1,000 kronor, samt att i Stockholm underofficerssällskapet därstädes sedan flera år till sig fått upplåtna fria lokaler jämte uppvärmning och belysning. Då, som jag yttrade, verkmästarne äro jämnställda med underofficerare, ansåg jag för min del, att det icke skulle innebära någon som helst farlig konsekvens att föreslå Kungl. Maj:t att bifalla den framställning, som under förra året i september månad gjorts av verkmästareföreningen att få hyran för sina lokaler i Karlskrona till en del bestridd av anslag av Kungl. Maj:t. Denna framställning från verkmästareföreningen var synnerligen varmt förordad av de lokala myndigheterna och även av marinförvaltningen i dess utlåtande i frågan. Vid de tillfällena, då jag besökt Karlskrona, har jag av flottans etablissemang därstädes ganska starkt fått det intrycket, att hela flottans station är anlagd efter mycket stora linjer. Man blir slagen av förvåning över omfattningen av kronans etablissemang, och när man tänker på, att det är mer än två århundraden sedan planerna uppgjordes, måste man ge sitt stora erkännande åt vidsynligheten hos de män, som då planerade denna anläggning för Sveriges försvar. Men för omvårdnaden av densamma och för att utveckla och underhålla de arbeten, som där utföras, har det vuxit upp en stam av mycket skickliga yrkesidkare. Jag har under mina besök i verkstäderna blivit överraskad av att se de om mycket stor yrkesskicklighet vittnande arbetsresultat, som där föreligga, och det är alldeles uppenbart, att en sådan yrkesskicklighet icke kunnat ernås utan stor hängivenhet för arbetet. Jag har därför ansett det vara av en viss betydelse, även om den föreliggande frågan ekonomiskt icke har så stor räckvidd, att värna om den arbetsskicklighet och den duglighet, som ligger förborgad bland förmanspersonalen i Karlskrona, och därför har det synts mig vara ett steg i rätt riktning att bifalla det framställda önskemålet om hyresbidrag till verk-mästareförenings lokaler. Jag vet, att föreningen satt mycket stort värde på det tillmötesgående, som visats av Kungl. Maj:t. Av egna medel har den för möblering av lokalerna fått ikläda sig en del kostnader. Jag tror därför, att det skulle verka mycket deprimerande, om riksdagen nu fattade ett beslut, som omöjliggjorde för Kungl. Maj:t att framdeles stödja föreningens verk-

samhet genom att bereda densamma lokaler. Den är av fullkomligt opolitisk natur och är avsedd att bereda trevnad, när arbetsdagen är slut, och att genom upplysningsverksamhet och dylikt bidra till att höja medlemmarnas kunskaper i de yrken, som de utöva.

Efter dessa anmärkningar till första punkten skall jag nu be att få övergå till själva huvudpunkten rörande marinförvaltningens hyresfråga.

Såsom framgår av Kungl. Maj:ts proposition har frågan om bättre lokaler för marinförvaltningen varit uppe på dagordningen alltsedan år 1908. Det har varit ett oavlatligt strävande från marinförvaltningens sida att bereda bättre utrymmesmöjligheter för den alltmera ökade personalen. Alla de förslag som under årens lopp blivit uppgjorda ha emellertid icke lett till något resultat. Man har försökt med olika alternativ till ombyggnad av nuvarande lokaler. Dessa ombyggnadsalternativ ha emellertid av dåvarande Kungl. Maj:t aldrig blivit godtagna och ej heller blivit förelagda riksdagen till godkännande. Marinförvaltningens ifrågavarande försök att få utvidgade lokaler ha endast lett till anskaffande av en mindre lokal hos justitiekanslersämbetet och förhyrande av vissa lokaler i det intill marinförvaltningens hus gränsande huset Birger Jarlsgorg 9. De försök, som marinförvaltningen sålunda har gjort, avstannade emellertid i slutet av år 1913, då marinförvaltningen framlade ett förslag angående förhyrning av en lokal på 11 rum och två kök till en hyreskostnad av 8,000 kronor, en hyra som emellertid av såväl överintendentsämbetet som dåvarande Kungl. Maj:t ansågs för hög, varför förslaget icke ledde till något resultat. Frågan härom avgjordes i början av 1914, och sedan kom det året med sina speciella intressen för försvarets ordnande, varigenom marinförvaltningens hyresfråga blev något skjuten åt sidan.

I början av 1915 återupptogs arbetet på lösandet av denna fråga, och man kom upp med ett förslag, om vilket man så småningom enades, sedan man undersökt flera olika alternativ.

Jag vill erinra om att statsutskottet i sitt utlåtande erkänner till fullo behovet av utvidgade lokaler för marinförvaltningen och även till fullo erkänner, att flera av förvaltningens lokaler äro otjänliga och hälsofarliga. Utskottsmajoriteten, som emellertid avstyrkt Kungl. Maj:ts förslag, betonar också, att en snar lösning av denna fråga är synnerligen önskelig. Denna lösning måste alltså gå ut på endera av två vägar, antingen en provisorisk lösning eller en definitiv lösning. En definitiv lösning skulle naturligtvis innebära byggande av nya lokaler, särskilt lämpade för marinförvaltningens behov, då det enligt den utredning, som av överintendentsämbetet gjorts, icke finnes någon som helst möjlighet att i något kronan nu tillhörigt hus bereda marinförvaltningen lämpliga lokaler. Den andra lösningen skulle alltså vara att komma till ett provisorium, såsom

*Angående
vissa hyres-
utgifter under
föregående
huvud-
titeln.
(Forts.)*

Angående
vissa hyres-
avgifter under
femte huvud-
titeln.
(Forts.)

här nu blivit föreslaget, och då gäller det att finna och utvälja sådana lokaler, som i bästa mån kunna tjäna föreliggande behov. Man har då naturligtvis gjort åtskilliga undersökningar, som omfattat såväl nybyggda hus som även äldre hus. Det är klart att det är av ganska stor vikt för en god lösning av denna fråga, att man lyckas finna lokaler som äro tillräckligt stora, således varken för små — ty då bli de ju redan från början otillräckliga — ej heller för stora, i vilket fall hyresbeloppet bleve för avskräckande.

Vad som nu föreligger till avgörande och som Kungl. Maj:t upptagit i sitt förslag, erbjuder ju efter marinförvaltningens utredning den billigaste och den mest ändamålsenliga lösningen av frågan. Utskottet har vänt sig mot detta förslag i två avseenden; dels har det sagt, att de föreslagna lokalerna äro belägna i ett privathus, som har en hel del butikslokaler inom sig och dessutom i sig inrymt en biografteater, och dels har det ansett, att de föreslagna lokalerna skulle vara utsatta för en viss fara ur eldsäkerhetssynpunkt. Jag vill erinra därom, att marinförvaltningen, som ju framlagt detta förslag, icke funnit några betänkligheter mot att ha sina lokaler i samma hus, där det finnes butiker eller t. o. m. en biografteater. Jag tror för min del, att det skulle visa sig ganska svårt att här inom Stockholms hank och stör få tag på ett privathus, som icke skulle kunna bli föremål för anmärkningar i något av nu berörda avseenden. Jag vill särskilt anmärka att ingången till marinförvaltningens nu ifrågasatta lokaler är från Mäster Samuelsgatan, och att butikerna och biografteatern äro förlagda till Biblioteksgatan. Det kan därför icke rimligen bli tal om någon som helst störande inverkan på marinförvaltningens arbete. Och vad särskilt angår invändningarna på grund av biografens befintlighet inom komplexet, så vill jag erinra om, att där i regel aldrig pågå föreställningar vid andra tider, än då marinförvaltningen avslutat sitt arbete för dagen. Den enda enligt mitt förmenande något bärande anmärkning, som skulle kunna göras vore ur eldfarans synpunkt med hänsyn till biografen. Jag har därför infordrat ett uttalande av brandchefen i Stockholm beträffande eldsäkerheten i fastigheten. Denne skriver i en i dag undertecknad p. m. följande: »Enär egendomens samtliga bjälklag äro utförda av armerad betong med antingen solid platta eller med ingjutna håltegel och mellanväggarna av cementplattor samt takbetäckningen består av plåt, erbjuda de inom egendomen befintliga för marinförvaltningen eventuellt avsedda lokalerna betryggande säkerhet mot en omfattande eldsvåda inom egendomen.

Den inom densamma befintliga biograflokalen har ej någon betydelse med avseende på eldsäkerheten i övrigt enär det s. k. maskinrummet, varest biografapparaten har sin uppställningsplats och varest den för föreställningarna erforderliga filmen förvaras, är så beläget och så anordnat, att en eventuell eldsvåda därstädes utan svårighet kan lokaliseras.

Uteslutet är givetvis icke att en eldsvåda kan inträffa inom lokalerna på grund av desammas inredning med möbler och dylikt, men så är förhållandet med alla lokaler.

Omfattningen av en dylik eldsvåda inskränkes på grund av det eldsäkra sätt varpå ifrågavarande lokalers golv, väggar och tak äro utförda, varjämte ytterligare säkerhetsåtgärder förordas, nämligen:

anordnandet av brandsäkra dörrar där så kan anses erforderligt;

uppställandet av pyttssprutor; samt

anordnandet av direkt förbindelse med brandkåren, som därigenom kan tillkallas med minsta tidsutdräkt.»

Dessa trenne sista anmärkningar äro synnerligen lätt avhjälpda, och det är klart, att innan marinförvaltningen skulle tillträda lokalerna, alla övriga säkerhetsanordningar såväl med hänsyn till eldfara som även med hänsyn till inbrott skulle komma att enligt överintendentsämbetets föreskrifter vidtagas.

Det är väl förnämligast med hänsyn till kostnaderna för dessa lokaler, som statsutskottet har ställt sig avvisande till frågans lösning. Vad nu beträffar hyressumman, 43,000 kronor, inklusive värme, så är det, såsom också av handlingarna framgår, det billigaste av alla föreliggande förslag. Exempelvis begärdes ju för Nordiska kompaniets byggnad vid Stureplan en årlig hyressumma på 125,000 kronor, sedermera visserligen högst betydligt reducerad eller till 75,000 kronor. Denna hyressumma motsvarar en kostnad per kvadratmeter golvyta av över 25 kronor, under det att enligt det nu föreliggande förslagskontraktet hyressumman endast skulle utgöra 18 kronor pr kvadratmeter golvyta. Alltså är det anförda alternativet mellan 30 och 40 % dyrare än det här nu framlagda. Det är ju visserligen möjligt, att man kan åberopa, att det för ett och annat år sedan fanns hyreslokaler, som blivit uthyrda till billigare pris per kvadratmeter golvyta, men det är herrarna alltför väl bekant, hurusom byggnadspriserna under den sista tiden varit i oavlatligt stigande. Man har därför enligt min uppfattning icke någon som helst utsikt att räkna på att man genom att avslå Kungl. Maj:ts förslag skulle under den närmaste tiden kunna få någon billigare hyra än den nu föreslagna för lokaler av motsvarande cert och jämförlig belägenhet.

Marinförvaltningen behöver förvisso få sina lokaler centralt belägna. Jag vill erinra därom, att vissa avdelningar av marinförvaltningen, särskilt dess ingenjör- och intendentsavdelningar men även artilleri- och torpedavdelningarna, stå i mycket livlig kontakt med leverantörer inom staden. Man får då icke se så ensidigt på frågan, att man, såsom en talare i medkammaren säger, att det bara är dessa, som behöva springa upp till marinförvaltningen. Det är nog under gången av ett kontrakts fullgörande eller ett leveransavtals fullgörande oupphörligen åter-

Angående
vissa hyres-
utgifter under
femte huvud-
titeln.

(Forts.)

Angående
vissa hyres-
sigifier under
femte huvud-
titeln.

kommande tillfällen, då cheferna eller ämbetsmännen i övrigt inom marinförvaltningen behöva rådföra sig med leverantörerna, och det är därför av stor betydelse för arbetets behöriga gång, att marinförvaltningen äger centralt belägna lokaler.

Men ännu viktigare är, att marinförvaltningen har sina lokaler inhysta i en och samma egendom. Marinförvaltningens arbetssätt är ju sådant, att chefen och de olika avdelningscheferna under fem av veckans sex arbetsdagar ha plenum. Det är ju klart, att under dessa dagliga till flera timmar uppgående förhandlingar oupphörligen förekomma kommunikationer mellan cheferna och ämbetsmännen i de olika förvaltningarna, meddelande av order, införskaffande av uppgifter o. s. v., varför naturligtvis en decentralisation av marinförvaltningen skulle verka i högsta grad förlamande på arbetsresultatet och fördyra det.

Nu är det ju så, att det i två avseenden är nödvändigt att få marinförvaltningens lokaler utbytt; det ena gäller trångboddheten, det andra gäller osundheten i flera av lokalerna. Jag har tidigare sagt, att därom hava alla varit ense.

Jag skall endast be att nu få erinra om, hurusom riksdagens beslut av 1914 ålagt marinförvaltningen och framför allt dess ingenjörsavdelning en större arbetsbörda än någonsin förut förvaltningen haft att utföra.

Jag vill också erinra därom, att källarlokalerna ha förorsakat allvarliga sjukdomsfall bland den personal, som där arbetar. Jag har fått en hel serie av uppgifter om vilka sjukdomsfall som förekommit. Framförallt har det rört sig om tuberkulos. Det är ju synnerligen betänkligt, att kronan skall ha sådana lokaler, att den personal, som arbetar där, skall behöva riskera sin hälsa. När jag för något över ett år sedan besökte marinförvaltningens nuvarande lokaler, fick jag ett synnerligen starkt intryck av, att här förelåg verkligen ett allvarligt behov av förbättrade lokaler för detta ämbetsverk och icke något utslag av ovilja mot att bo i ett gammalt hus. I den närliggande borgarskolans byggnad, Birgerjarlstorg 11, ha sanitetsavdelningen och torpedavdelningen sina lokaler. Jag har från flera håll hört sägas, att det ligger ett hån uti att en sanitetsavdelning skall ha så osanitära och hälsofarliga rum som just den avdelningen har.

Jag tror, att det skulle vara för marinförvaltningens arbete synnerligen betänkligt, om riksdagen nu skulle avböja det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget, och jag vill varmt vädja till herrarna att behärta de allvarliga krav som här föreligga på att få en lösning av denna fråga, intill dess det blir möjligt för Kungl. Maj:t att framlägga ett definitivt förslag för riksdagen till lösning av marinförvaltningens lokalfråga.

Vidare anfördes ej. Efter av herr talmannen givna propositioner i ämnet biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 13.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående utgifter för kapitalökning vid telegrafverket.

Punkterna 1 och 2.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3

Lades till handlingarna.

§ 14.

Vid härpå skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fastställande av telegrafverkets stat för driftkostnader för år 1917 ävensom en i ämnet väckt motion biföll kammaren utskottets hemställan, varefter den av utskottet i utlåtandet gjorda anmälan lades till handlingarna.

§ 15.

Slutligen föredrogs lagutskottets utlåtande, nr 17, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud i vissa fall mot överlåtelse till utlänning av svenskt fartyg eller andel däri dels ock en i ämnet väckt motion.

Kammaren biföll vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

§ 16.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 9, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning i fråga om användande av proportionellt valsätt vid val till utskott och nämnder å allmän rådstuga samt kyrko- och kommunalstämma;

statsutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av väckt motion angående utsträckning av tiden för inlösen av skattefrälseräntor;

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående utgifter för kapitalökning vid statens järnvägar;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av mark från kronoegendomen Stora kungsladugården nr 1 i S:t Nikolai socken av Södermanlands län till Oxelösund—Flen—Västmanlands järnvägsaktiebolag för utvidgning av bolagets järnvägsstation i Nyköping;

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen samt särskilda till riksdagen avlätna propositioner gjorda framställningar angående anslag för kapitalökning å statens järnvägslämfonder;

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående visst medgivande i fråga om framtida låneunderstöd av staten till järnväg från Gullabo till Torsås; och

nr 26, i anledning av väckta motioner om anslag till anläggande av en järnväg från Seffle köping till Millesvik;

lagutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående viss ändring i lagen om indragning till statsverket och avskrivning av prästerskapets tionde samt om ersättning därför; och

nr 16, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 1 § i lagen om servitut den 14 juni 1907;

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i fråga om skrivelse till Kungl. Maj:t angående reglering av provinssiälkäares och distriktsveterinärers arvoden; samt

andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 1, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående införande av ett lämpligare system än det nu tillämpade för avlönande av allmänna åklagare och med dem likställda;

nr 2, i anledning av herr Molins i Dombäcksmark motion, nr 127, angående sättet för utdelande till riksdagens ledamöter av statistiskt tryck m. m.;

nr 3, i anledning av herr Kaijers motion, nr 28, angående omarbetning av gällande reglementariska föreskrifter för riksdagen;

nr 4, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående borttagande eller inskränkande av tullbevakning av tullrestitutionsgodis; och

nr 5, angående ändrad lydelse av § 3 mom. 2 i reglementariska föreskrifter för riksdagen.

§ 17.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under titel »utgifter för kapitalökning, statens affärsverksamhet» gjorda framställning i fråga om anslag för anskaffande av rullande materiel vid statens järnvägar; och

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av medel till bestridande av kostnader, som avses i § 63 regeeringsformen.

§ 18.

Justerades protokollsutdrag.

§ 19.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Lithander</i>	under 2 dagar fr. o. m. den 6 mars,
» <i>Gustafsson</i> i Brånsta	» 4 » » » 6 »
» <i>Magnusson</i> i Skövde	» den 7 mars,
» <i>Jonsson</i> i Hå	» 6 dagar fr. o. m. den 6 mars,
» <i>Lindley</i>	» 4 » » » 5 »
» <i>Hamilton</i>	» 2 » » » 6 »
» <i>Berg</i> i Staby	» den 8 mars och
» <i>Persson</i> i Norrköping	» 5 dagar fr. o. m. den 5 mars.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 1,55 e. m.

In fidem
Per Cronvall.